LIITE Sotainvalidien Veljesliiton avustajatoiminnan välityömarkkinatoimijoille tekemän kyselyn kooste

Työllistämisen haasteet välityömarkkinoilla

Ruohonjuuritason parannusehdotuksia työllistämiseen

Sotainvalidien Veljesliiton avustajatoiminta teki yhteistyössä eri välityömarkkinatoimijoiden kanssa kyselyn (9/2015) välityömarkkinoiden työllistämisen haasteista ruohonjuuritasolla. Tarkoituksena oli selvittää välityömarkkinoiden ja palkkatukityöllistämisen käytännön haasteet ja kartoittaa korjausehdotuksia.

1 VÄLITYÖMARKKINOIDEN TOIMIJAT TYÖLLISTÄJÄNÄ

”Arvostamme työntekijöitä ja heidän tekemäänsä työtä. Antaumuksellinen suhtautuminen työtä ja asiakkaita kohtaan kasvattaa itsetuntoa ja itseluottamusta.”

Välityömarkkinoilla on tärkeä rooli pitkään työttömänä olleille, vajaatyökykyisille ja työkokeilijoille. Mahdollisuus osa-aikatyöhön, tuettuun työnhakuun ja kannustukseen voivat olla ainoa keino päästä työuralla eteenpäin ja selvitä syrjäytymisen vaarasta.

Oikea työsuhde antaa enemmän kuin harjoittelu. Työllistetty pysyy kiinni yhteiskunnassa ja hänen itsetuntonsa pääsee vahvistumaan. Moni saa mahdollisuuden kouluttautua uuteen ammattiin. Hyvin toimivat välityömarkkinat ovatkin elintärkeä porras vaikeasti työllistyvien ryhmälle.

Kunnat säästävät ”sakkomaksuissa” ja hyötyvät verotuloina, kun pitkäaikaistyöttömät työllistetään. Tutkimusten mukaan välityömarkkinatoimijat vähentävät samalla kuntien sosiaali- ja terveysmenoja. Ohessa alueen yrityksille valmennetaan osaavia työntekijöitä. Yhteiskunnallinen hyöty on monta kertaa suurempi, kuin välityömarkkinatoimijoiden toiminasta aiheutuneet kustannukset.

Monesti myös muut kuntalaiset hyötyvät. Esimerkiksi Sotainvalidien Veljesliiton avustajatoiminta mahdollistaa kotihoidon työntekijöiden keskittymisen koulutusta vastaaviin hoidollisiin tehtäviin. Kunta säästää valtavasti, kun avustajat tukevat vanhusten kotona asumista.

2 VÄLITYÖMARKKINOIDEN VAHVUUDET

”Työllistetyt perehdytetään ja heille kerrotaan vapaiden työmarkkinoiden vaatimuksista. Pidämme myös kiinni normaaleista työelämän pelisäännöistä.”

Palkkatuella työllistyneet henkilöt tarvitsevat usein runsaasti tukea ja rohkaisua avoimille työmarkkinoille siirtymiseen. Juuri tätä tukea välityömarkkinoiden toimijat tarjoavat.

Työllistetyn koulutustarve ja halukkuus kartoitetaan. Hänelle etsitään sopiva koulutuspaikka ja autetaan siihen hakemisessa. Useat toimijat mahdollistavat opiskelun työajalla ja maksavat koulutuksen vähintään osittain. Yhtä tärkeää on myös opintojen tukeminen seuraamalla ja kannustamalla.

Suurin osa toimijoista auttaa työpaikan etsimisessä ja CV:n laatimisessa, sparrraa työhaastattelua varten sekä toimii suosittelijana. Työllistämisjakson aikana pyritään toteuttamaan myös TE-toimistossa laadittua urasuunnitelmaa.

Työllistettyjen palautteen perusteella työllistämistoiminnoilla on paljon myös muita hyötyjä. Työelämä tuo arkeen rytmin ja onnistuminen lisää itsevarmuutta. Usealla mielenterveys kohenee ja arjen hallinta paranee.

3 VASTAAJIEN TAUSTA

3.1

Kyselyyn vastasi 62 henkilöä seuraavista taustayhteisöistä

Työttömien valtakunnallinen yhdistys tai sen jäsenjärjestö	30 %
Kunta	30 %
Sotainvalidien Veljesliiton avustajatoiminta	15 %
Valtakunnallinen työpajayhdistys tai sen jäsenjärjestö	7 %
Suomen kierrätyskeskusten yhdistys tai sen jäsenjärjestö	6 %
Muu (esim. SPR, Sininauhaliitto, Oktetti, Vates-säätiö)	12 %

3.2

Vastaajien kolme tärkeintä palkkatuella työllistettyä ryhmää ovat

1. Henkilöt, jotka ovat olleet 300 päivää työmarkkinatuella
2. Vähintään 2 vuotta työttömänä olleet
3. Henkilöt, joilla on vamma, sairaus tai muu osatyökykyisyyden peruste

3.3

Palkkatuella työllistettyjen henkilöiden koulutusmahdollisuudet työsuhteen aikana

Valmennus hakeutumaan koulutukseen työsuhteen jälkeen	67 % / 100
Mahdollisuus suorittaa passeja / kortteja	66 % / 100
Mahdollisuus suorittaa ammattitutkinnon osia	51 % / 100
Työllisyysvalmiuksia parantava työpaikkakoulutus	36 % / 100
Mahdollisuus solmia oppisopimus	34 % / 100
Mahdollisuus suorittaa ammatillinen perus- /ammattitutkinto	26 % / 100

3.4

Palkkatukityöllistämisen muutos organisaatioissa yhteensä

	2014	**1.1.2015**	**1.9.2015**
Työllistettyjen määrä	1228	971	744
Muutos suhteessa vuoteen 2014		– 21 %	– 33.4 %

4 TYÖVOIMAHALLINNON MUUTOSTEN VAIKUTUS VÄLITYÖMARKKINOIDEN TYÖLLISTÄMISTOIMINTAAN: SEKAVUUTTA JA EPÄVARMUUTTA

”Palkkatuen kohdentaminen vain todella pitkään (käytännössä 5 vuotta) työttömänä olleisiin yhdistettynä työvoimatoimiston huonoon palveluun on aiheuttanut sen, että työllistettävän löytäminen on vaikeaa. Se on muuttunut ennustamattomaksi ja poukkoilevaksi, ohjeistus on kapulakieltä ja päätöksetkin ovat tänään tätä ja huomenna toista.”

4.1
Kyselyn mukaan vuoden 2015 palkkatukiuudistus on aiheuttanut

- Palkkatuen myöntämiskriteerien tiukentumisen
- Palkkatukipäätösten viipymisen
- Epäselvyyttä palkkatukipäätöksissä (suullinen myönteinen päätös saattoi muuttua kielteiseksi, palkkatukioikeus saattoi hävitä kesken työllistämisjakson, ei jatkoa osatyökykyisten palkkatukeen)
- Jopa kuukausien viiveen KEHA-keskusten maksatukseen, viiveistä ei tietoa toimijoille
- Vaikeuksia palkkatuki- ja maksatushakemuksen sähköisen lomakkeen käytössä

Osalla välityömarkkinoiden toimijoista on jatkuva epävarmuus työhön soveltuvien työllistettävien löytymisestä ja siksi osa toiminnoista on jouduttu lopettamaan. Monella yli 300 päivää työttömänä olleella on joku työtä rajoittava sairaus tai muu henkilökohtainen ongelma, jonka vuoksi sopivia työllistettäviä ei löydy. Myös osatyökykyisten tuettu palkkatyösuhteinen työtoiminta on jäänyt toteutumatta.

Palkkatuella työllistettävien määrä on saattanut jäädä puoleen edellisistä vuosista. Lyhyet palkkatukipäätökset ovat lisänneet työllistäjien työmäärää huomattavasti, sillä jopa puolen vuoden välein joudutaan etsimään ja perehdyttämään uusia työntekijöitä. Lyhyen työsuhteen aikana työllistetylle ei ehditä tarjoamaan koulutusta.

4.2
Paikallisten TE-toimistojen lakkauttaminen on aiheuttanut

- Yhteydenpidon vähentymisen TE-toimiston asiantuntijoiden kanssa

Kaikilla pitkään työttömänä olleilla ei aina ole kykyä, taitoja tai välineitä sähköiseen asiointiin. Näin TE-toimiston asiantuntijan kontakti asiakkaaseen olisi erityisen tärkeää. Erityisesti nuorten kohdalla tilanteeseen on ennätetty puuttua liian myöhään. Pitkään työttömänä olleilla ei ole välttämättä varaa pitää autoa, jolla kulkisi tapaamisiin kymmenien kilometrien päähän.

Myöskään välityömarkkinoiden toimijat eivät tavoita riittävästi TE-toimiston asiantuntijoita.

5 YHTEISTYÖ TE-TOIMISTOJEN KANSSA

”Palvelu on todella heikentynyt aikaisempiin vuosiin verrattuna. Pienet kunnat ”jäävät jalkoihin” kun vain yhteispalvelupisteet jäävät. Yhteydenpito on asiakkaille hankalaa, se hoituu videoneuvotteluin ja puhelimen kautta jos jonkun tavoittaa. Lausunnot, jotka vaikuttavat työttömien rahojen myöntämiseen Kelalla tai liitossa myöhästyvät todella paljon. Se aiheuttaa jopa maksatuksien katkeamisen.”

”Välillä tuntuu, että olemme eri puolella pöytää vaikka päätavoite on molemmilla sama eli ihmisen työllistäminen. Turhaa byrokratiaa voisi purkaa. Vastauksien antamisessa kuluu useasti aivan liian pitkä aika.”

LIITE Sotainvalidien Veljesliiton avustajatoiminnan välityömarkkinatoimijoille tekemän kyselyn kooste

5.1

Yhteistyö TE-toimistojen kanssa koettiin vaikeaksi, sillä

- Oma yhteyshenkilö puuttuu
- Vastauksia joutuu odottamaan pitkään
- Virkailijat vaihtuvat usein, heitä ei tunneta
- Alueellinen toimisto on kadonnut, matka toimistolle voi olla jopa 100 km
- Eri käytännöt ja tulkinnat eri ELY-keskuksilla
- Tietosuoja estää järkevän tietojenvaihdin
- Työvoimahallinnon urajärjestelmässä tiedot henkilöstä voivat olla puutteelliset
- Asiakkaan pitää itse tiedustella palkkatukimahdollisuuksiaan, mutta yhteydessä saa olla vain sähköisesti

5.2

Käytännön työssä suurimmaksi haasteeksi ovat muodostuneet

1. Asiantuntijat eivät tunne asiakkaitaan
2. Asiantuntijat eivät vastaa yhteydenottopyyntöihin
3. Asiantuntijat tulkitsevat ohjeistuksia eri tavoin, päätökset saattavat erota suuresti toisistaan
4. Asiantuntijat eivät lähetä työhönosoituksia välityömarkkinoiden toimijoiden avoinna oleviin paikkoihin
5. Toimija ei saa tietää, kuinka monelle työhonosoitus on lähetetty eikä pysty seuraamaan, ottavatko potentiaaliset hakijat yhteyttä
6. Asiantuntijat eivät tunne välityömarkkinoiden toimijoita eivätkä näin osaa ohjata oikeanlaisia työntekijöitä oikeisiin paikkoihin
7. Työsuhteen jälkeen TE-toimistojen listoille siirtyneiden jatkotoimista keskuteleminen ei ole mahdollista yhteistyön puuttuessa
8. Palkkatukiprosessi kestää liian kauan
9. Välityömarkkinoiden toimijalla ei ole omaa yhteyshenkilöä TE-toimistossa
10. Katso-tunnisteiden ja Uraohjelman välillä ei ole yhteyttä

5.3

Toiveita yhteistyöhön TE-toimistojen kanssa

- TE-toimiston asiantuntijoille mahdollisuus tavata työllistettäviä henkilökohtaisesti
- TE-toimiston asiantuntijoilta riittävä informaatio ja selkokielinen opastus työnhakijoille
- Yhteiset informaatiotilaisuudet välityömarkkinoiden toimijoiden kanssa
- Oma yhteyshenkilö eri hankkeille
- Palkkatukirahat suhteessa hankkeen tavoitteiden saavuttamiseen
- Palkkatukipaikat avoimeen hakuun mol:n sivuille
- Opastus uusille hanketyöntekijöille ja uusille pakkatuen hakijoille maksatusten tekemiseen liittyen

5.4
Välityömarkkinoiden toimijoiden tarjoama lisäarvo TE-toimijoille

”Tavoite on yhteinen!”

Työllistämisjaksosta kertyy välityömarkkinan toimijalle paljon sellaista tietoa, joka auttaisi työtöntä työnhakijaa sekä työvoimahallinnon asiantuntijoita heidän ohjatessaan eteenpäin niitä henkilöitä, jotka työllistämistoimista huolimatta palaavat TE-toimistojen listoille. Tärkeintä olisi löytää todellinen syy työllistymättömyydelle.

Kyselyyn vastanneet toimijat tekevät yleensä jokaiselle työllistetylle toimintasuunnitelman, johon kerätään työllistetyn osaaminen ja jatkosuunnitelmat. Välillä palautetta annetaan myös puhelimitse omalle virkailijalle ja joillakin on käytettävissä tähän tarkoitukseen laadittu palautelomake. Kaiken kaikkiaan työllistävät toimijat pitivät tärkeänä sitä, että tieto kulkee ja se otettaisiin TE- toimistossa vastaan työllistetyn omaksi eduksi ja jatko-ohjautuvuuden varmistamiseksi.

Toimijat toivoisivat joko

1 Yhdessä työllistetyn kanssa täytettävä palautelomaketta,
2 yhteistä tapaamista TE-toimiston asiantuntijan, työllistetyn henkilön ja työnajantan edustajan kanssa tai
3 työnantajan vapaamuotoisesti laatiman palautelomakkeen hyödyntämistä.

6 VÄLITYÖMARKKINOIDEN TOIMIJOILLA ON AIKAA JA HALUA AUTTAA

”Välityömarkkinoilla palkkatuella työskentely tulisi tehdä kannattavammaksi. Nyt työntekijä saattaa saada jopa paremmat edut työmarkkinatuella kuin työllistettynä. Samoin tulisi tarkistaa velkaantuneiden osalta, että työllistettynä tulot olisivat korkeammat kuin tuilla.”

Välityömarkkinat muodostavat ”sillan” kohti avoimia työmarkkinoita. Ihmisen kokoisen työhaasteen edessä työllistetty saa mahdollisuuden tuntea itsensä tärkeäksi ja merkityksellisesti. Monesti palvelu jota hän tuottaa on lisäksi apu, johon vastaanottajalla ei muuten olisi varaa. Välityömarkkinoiden ”silta” on monelle elintärkeä.

Helsingissä 20.10.2015
Kyselyn koosteen laati Sotainvalidien Veljesliiton avustajatoiminnan projektijohtaja Eija Kilgast